

ПЪРВИ СЪПКИ В ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ В КИТАЙ

Полина Цончева

FIRST STEPS IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN CHINA

Polina Tsoncheva

Днес на всички е ясно защо чуждоезиковото обучение е от такава важност за постигане на личностно и професионално развитие. В света на интернет и компютърните технологии необходимостта от изучаване и овладяване на колкото може повече чужди езици, и особено на английския, е повече от очевидна. Каква, обаче, е била причината, довела до осъзнаване на подобна необходимост в Китай?

В опит да отговорим на този въпрос историята ни отвежда към периода след 148 г. н.е., когато император Хан Хуанди (汉桓帝 132 – 167 г. н.е. – на снимката вляво) организира превод на будистки сутри – в Храма на белия кон (白马寺); към 317 г. н.е., когато е създадена институцията от национален характер за извършване на преводи (国家译场¹), към XV в., когато през 1407 г. (периода на династия Мин) врати отваря Съигуан (四夷馆²), в което се подготвят преводачи с индийски, миенмарски и др. езици на държавите в непосредствена близост до Китай, с цел развиване на външните контакти и търговията и превод на произведе-

¹ Древна организация за превод на будистки текстове с изключително детайлно разпределение на отговорностите на ангажираните в нея: главен преводач, писар, редактор, служители, които сортират и сверяват информация, такива, които надзирават цялостния процес и т.н. (по информация от 百度百科).

² Съигуан е училище, място за изследване на езиците и културите на различните азиатски етноси. Значението на йероглифа 馆 е училище, ето защо Съигуан е „Институт за азиатски изследвания“ от типа на Академия Ханлин за периода на династиите Мин или Цин“ по Пол Пелио 1878 – 1945, френски синолог.

ния, и естествено, към 1708 г., когато се създава Училище за изучаване на руски език (俄罗斯文馆³).

Като първо специализирано във възпитаване на кадри, владеещи чужди езици, училище, обаче, бихме могли да посочим създаденото през 1862 г. в Пекин 京师同文馆. То фиксира не само началото на чуждоезиковото преподаване като цяло в съвременната история на Китай, но и по-специално началото на официалното преподаване на английски език в Китай.

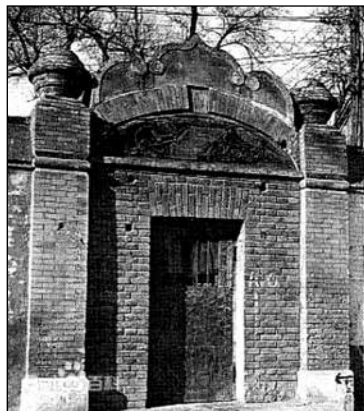
По първоначална идея това е общообразователно училище – “学习共同学问的学校. Луо Йенся в статия за списание Хъбей Сюекан пише: „Това е първото модерно държавно училище за чужди езици в историята на Китай.“ (罗艳霞, 2006)

Създаването на 京师同文馆 (на снимката вдясно) има своите социални предпоставки в исторически план: както конкретна причина за появата на такава необходимост и воля от страна на правителството на династия Цин, така и изискване, поставено от страна на окупаторите.

Историческата и социална обстановка в Китай по това време е горе-долу следната: след Първата опиумна война британският флот побеждава силите на Осемте флага в Нинбо и Динхай и съгласно договора от Нанкин, подписан през 1843 г., Нинбо се превръща в едно от петте китайски пристанища, отворени за почти неограничена външна търговия. В периода от края на управлението на император Сиенфън (咸丰) страната е под външната заплаха да бъде окупирана от обединените сили на Великобритания и Франция, а вътрешно – разкъсвана от революционните въстания на тайпините. В подобна нестабилна политическа и обществена обстановка в Китай започва периодът на проникване, на възприемане на Запада.

Що се отнася до конкретните причини за създаването на едно такова училище, това е необходимостта, пред която е изправено управлението на династия Цин, от специалисти в областта на чуждите езици при осъществяване на международни контакти. През 1858 г. е подписан Тиендзинският договор между Англия и Китай (на изображението вдясно), 50-и параграф от който гласи следното:

„Оттук нататък, английските документи ще бъдат написани на английски език, временно (засега) ще бъдат съпроводени и от китайски

³ Създадено в Пекин от управлението на династия Цин (по данни на 百度百科)

преводи; впоследствие Китай ще подбере и изпрати група студенти, които да изучат английски, и след това няма да има нужда от придружаващи китайски преводи.⁴

През 1860 г. китайската столица разрешава дългосрочното пребиваване на чуждестранни поданици, което е още един катализатор в посока трайна необходимост от чуждоезиково обучение.

В *《洋务运动》* (1959) („Движение за възприемане на западното влияние“) том 2, стр. 7 се казва: „... при преговори с чужди държави ние най-напред трябва да познаваме темперамента им, ...ако искаме да опознаем темперамента им, първо трябва да разбираме езика им, за да не допуснем да скриват истината от нас. Всички държави без изключение разчитат (наемат) на китайци да им разясняват смисъла на текстовете, а Китай, който досега не разполага с хора, владеещи чужд език и писменост, се страхувам, че няма как да разбере същината“.⁵

От горепосоченото става ясно, че основаването на Столичното общообразователно училище, на първо място, е инициатива на правителството на династия Цин и е израз на наченки на западно мислене у тогавашната феодална аристокрация.

Особена роля в процеса на основаване и развиване дейността на Училището изиграват Робърт Харт (赫德) – британец, завеждащ Отдела за данъчна и митническа администрация по това време, и директорът на Столичното чуждоезиково училище – американският мисионер Уилям Мартин (丁韪良). Те набират средства и осигуряват финансиране, назначават учители, занимават се с конкретни дейности по управлението на самото училище и др.

Според изследователи на този период, като например Цюн Сай (群鯁, стр. 78), това „съвсем не било случайно“ и „от добро сърце“, а вследствие

⁴ Превод на автора. Оригиналният текст гласи: “嗣后英国文书俱用英字书写，暂时仍以汉文配送多俟中国选派学生学习英文英语熟习，即不用配送汉文。自今以后，凡有文词辩论之处，总以英文作为正义，此次定约汉英文字详细校对无讹，亦照此例。”

⁵ Превод на автора. Оригиналният текст гласи: “...以外国交涉事件，必先识其性情，...欲悉各国情形，必先谙其言语文字，方不受人欺蒙。各国均以重资聘请中国人讲解文义，而中国迄无熟悉外国语言文字之人，恐无以悉其底藪。”

на „подмолни цели“, на стремеж да „засият още повече влиянието на Запада над управляващата класа“, „да спечелят доверие към чужденците“ (пак там). Цюн Сай смята, че „京师同文馆 е още една важна стъпка към завладяване на Китай, особено в сферата на културата и образованието.“ (鯉, стр. 78).

През 1861 г. на губернаторите на провинциите Гуандун и Шанхай било наредено да изберат сред „отлично владеещите езиците на Англия, Франция и Америка“ „най-честните и надеждните, като всяка провинция изпрати по двама, общо четирима, които да донесат в столицата книги от всяка държава. Освен това да се подберат 4–5 от най-талантливите и интелигентни сред „Осемте флага“ на възраст под 13–14 години, които да се изучат“⁶. Първоначалната идея на Цинския императорски двор е да се справят самостоятелно, разчитайки на собствени сили, но скоро става ясно, че ще трябва да се откажат от нея, тъй като Гуандун не разполага с хора, които може да изпрати, Шанхай, от друга страна, има няколко, които не блестят със знанията си, при това цената, която искат, е твърде висока⁷. Ето защо на имперския двор му се налага да потърси помощта на Англия и Америка. Гу Уейсин (顾卫星2004, 23) пише, че те „проявили особен интерес към създаването на училище за изучаване на чужди езици“ и видели в това нова възможност за „възпитаване (обучаване) на специалисти, които да работят в услуга на западното проникване, да изкоренят (унищожат) китайските „предразсъдъци“ (迷信)“, „добра възможност да разпространят християнството“ (顾卫星2004, 23). По препоръка на английската дипломатическа мисия в Пекин в лицето на Томас Франсис Уейд (威妥玛 1818–1895) като преподавател по английски език бил назначен англичанинът Джон Шоу Бърдън (包尔腾1826–1907), който владеел китайски език.

Основната идея при създаването на Столичното общоезиково училище била то да се структурира по следния начин – „Традиционните китайски училища като система, знанието на Запада – за употреба (ползване)“⁸. Столичното общообразователно училище възприема доста напредничави форми на организация и преподаване от Запада. Това е училището, в което за пръв път в Китай се въвежда системата за разделяне на обучае-

⁶ “专习英、佛、米三国文字语言之人”中“挑选诚实可靠者，每省各派二人，共派四人，携带各国书籍来京。并于八旗中挑选天资聪慧，年在十三四以下者四五人，俾资学习。”贾桢监修，1979：2679

⁷ “广东方面却称无人可派，上海方面虽有人可派，但可派之人学问不精，而且要价很高，清廷只得作罢。”顾，23页

⁸ Превод на автора.“中学为体，西学为用”(„Традиционните китайски училища като система, знанието на Запада – за употреба (ползване)“)。(《大学英语翻译教程》，第一章，翻译概论)

мите на групи и разпределяне на учебното съдържание по години (по 罗艳霞 2006). Въведена е дори възможността за избор между обучение с продължителност осем години и изучаване на цялото учебно съдържание и пет години, съответно, без изучаване на чужд език (Пак там). Освен това приетите в Училището се разпределят и в групи, в зависимост от това дали владеят добре китайски език. Тези, чиито познания са недостатъчни, първоначално имат занятия само по майчиния език и едва след като достигнат необходимото ниво, биват прехвърлени да изучават чужд език. По този начин, от една страна, се регулира приемът на ученици в чуждоезиковите групи, от друга страна, се осигурява грамотност едновременно и по двата езика (родния и чуждия), което е абсолютно необходимо за извършване на адекватна преводаческа дейност.

Първите чуждоезикови групи, които се сформират, са по английски език. Това се дължи на факта, че основните контакти на Цинското правителство по това време са с Англия. Освен това писмеността и езикът на Англия и САЩ са идентични. И така английският се оказал езикът, чието овладяване било най-належащо. Относно методите на преподаване и изучаване на езика можем да посочим интересния факт, че освен солидния брой писмени преводи, които е трябвало учениците да извършват по време на обучението си, те също така са имали и практически занятия по устен превод. Когато делегация от Китай е посещавала друга страна, ученици от Училището са съпровождали делегатите и са помагали в превода. Участието им в мероприятия по посрещане на външни делегации, преговори и т. н. е от голяма полза за развиване на преводаческите им умения. Следваща далновидна стъпка в подобряване качеството на обучение по чужд език била направена през 1895 г. Тогава на обучение в чужбина била изпратена първата група ученици с идеята, че попаднали в езиковата среда, те ще изучават английския като роден.

До 60-те години на XIX в. Столичното общоезиково училище по същността си е чуждоезиково училище, в което водещите дисциплини са английски и китайски, като категорично можем да заявим, че до 70-те години на XIX в. английският е основният изучаван чужд език.

С разширяването и разпространяването на Движението за възприемане на Запада бива осъзнато, че освен езиците „трябва да се учат и други предмети“ (张静庐 1957, 21). От 60-те години нататък в пристанищните градове се създават военни училища, от 80-те – индустриални и технически училища, с които се полагат основите на стимулиране и подкрепа развитието на гражданската индустрия. Тази промяна в мисленето се отразява върху изучаваните дисциплини в 京师同文馆, към които се добавят нови от областта на науката и технологията. След ожесточени спорове

през 1866 г. към самото училище се открива Колеж по математика и астрономия. В основата на учебното съдържание е заложена западната наука. През 1866 започва курс по химия, 1868 – по математика, 1869 – по международно право, 1871 – по медицина, 1877 – по астрономия, 1879 – по естествени науки. Ето как през годините от едно чуждоезиково училище 京师同文馆 се превръща в училище по дипломатия и приложни науки.

През 1872 г. училището обявява новото си учебно разпределение по години: „През първата година: Заучаване и изписване на буквите. Умение да се ползва речник. Разказване на по-леки книги (или дискусия върху тях). Втора година: Водене на дискусия по по-елементарни теми. Упражняване на синтаксис. Превод на отделни изречения (откъси). Трета година: Запознаване с картите на отделните държави. История на държавите. Превод на подбрани съчинения. Четвърта година: Математическо ограмотяване. Алгебра. Превод на официални документи. Пета година: Естествознание. Геометрия. Плоски триъгълници. Криви триъгълници. Упражняване на превод на книги. Шеста година: Машинознание. Диференциали и интеграли. Навигационно измерване. Превод на книги. Седма година: Химия. Астрономически изчисления. Универсално публично право. Превод на книги. Осма година: Астрономически изчисления. География. Политика за държавно благоденствие. Превод на книги.“⁹ (中国史学会[二] 1961, 84–85).

Интересен е фактът, че през 1898 г. се взема решение да се прекрати практиката на преподаване по отделните дисциплини през петте години, използвайки изцяло китайски език, и то да се извършва на английски, който, както се казва в 中国史学会, издание от 1961 г., „е вече разбираем“¹⁰ (中国史学会[二] 1961, 76–77).

Създаването на Столичното общообразователно училище е знак за развитие на съвременното китайско образование и маркира началния етап в чуждоезиковото преподаване в Китай. Полагат се основите на обучението на специалисти в областта на дипломатията, развива се широка преводаческа дейност. Двадесет и осем от завършилите Училището участват в дипломатически мисии в други държави, а една голяма част остават в Китай на работа в Министерствата на външните и вътрешните работи,

⁹ Превод на автора. Оригиналният текст гласи: “元年:认识写字。浅解辞书。讲解浅书。二年:讲解浅书。练习句法。翻译条子。三年:讲各国地图。读各国史略。翻译选编。四年:数学启蒙。代数学。翻译公文。五年:讲求格物。几何原本。平三角。弧三角。练习译书。六年:讲求机器。微分积分。航海测算。练习译书。七年:讲求化学。天文测算。万国公法。练习译书。八年:天文测算。地理金石。富国策。练习译书”

¹⁰ Оригиналът гласи: “馆中功课以洋文、洋语为要,洋文、洋语已通,方许兼习别艺... ..”

като преподаватели или като преводачи. Всички тези дейности по своеобразно „култивиране“ на специалисти доказват, че в мирогледа на Цинското правителство настъпват големи промени в посока разширяване контактите със Запада, опознаване и възприемане на Западното, изучаване научните достижения с едничката цел в най-близко бъдеще Китай с пълна сила да се възкачи на световната сцена.

БИБЛИОГРАФИЯ

CRYSTAL D., 2003: David Crystal: *English as a global language*. Second edition. Cambridge University Press, Cambridge: 2003

Wang-Kun, 1981: English and Other Foreign Language Teaching in the People's Republic of China. In: *College English*, Vol. 43, No. 7 (Nov., 1981), pp. 653 – 662

《洋务运动》. 中国史学会主编: 上海人民出版社出版, 1959, 二册, 7页

顾卫星, 2004: 京师同文馆英语教学历史研究. //外语与外语教学, 5期, 2004, 23-27.

罗艳霞, 2006: 清末京师同文馆的英语教学及其启示, 河北学刊, 26卷, 第4期

胡浩宇, 2010: 京师同文馆与西方科技知识在华传播. //学术界; 2月刊, 2010, 187-288

群鳃: 《京师同文馆——我国最早的外国语学校》. //外国语教学史研究之一; 77-84页

王媛媛, 2008: 《京师同文馆里的考试》. //考试史话; 教育测量与评价